

Klockan klämtar för diagnosen "utvecklings- störning"

Timo Saloviita

Integrationstips i nummer ett av denna tidskrift (1998) har väckt diskussion. Då framförde jag tanken att diagnosen "utvecklingsstörning" (retardatio mentalis) kan vara till förfång för barnet. Jag rekommenderade att föräldrarna att om de så önskar skulle försöka få en diagnos som inte är lika stämplande för barnet.

Rekommendationen föreföll i många ögon vara ironisk och desutom ringaktande för specialisterna. I denna artikel vill jag motivera mitt ställningstagande.

Vad har diagnosen "utvecklingsstörning" för status?

Vi är vana vid att uppleva att en del människor är utvecklingsstörda och andra inte, precis som endel är långa och andra korta. Det kan kännas som helt galet att påstå, att det inte finns någonting sådant som utvecklingsstörning. Vi kan dock finna historiska paralleller till detta. På medeltiden trodde man bergsäkert att det fanns häxor. Man fann några och brände dem på bål enligt konstens alla regler. Nu vet vi att människorna på medeltiden hade fel, det fanns ju inte häxor på riktigt.

Någon kunde nu påstå att det ju är frågan om vitt skilda saker. Tron på häxor var vidskepelse, när dock det här med utvecklingsstörning är ett

vetenskapligt bevisat faktum. Utvecklingsstörning kan ju konstateras med hjälp av intelligensstest som utförs av psykologer. När intelligenskvoten är under 70 poäng, är personen utvecklingsstörd.

Jag påstår dock, att denna bevisföring är en stor utopi, som inte skiljer sig stort från de motiv som man försvarade häxförföljelserna med. Jag har diskuterat detta med flera personer som klassats som utvecklingsstörda och de är överens med mig. Jag sammanfattar mina argument i tre punkter.

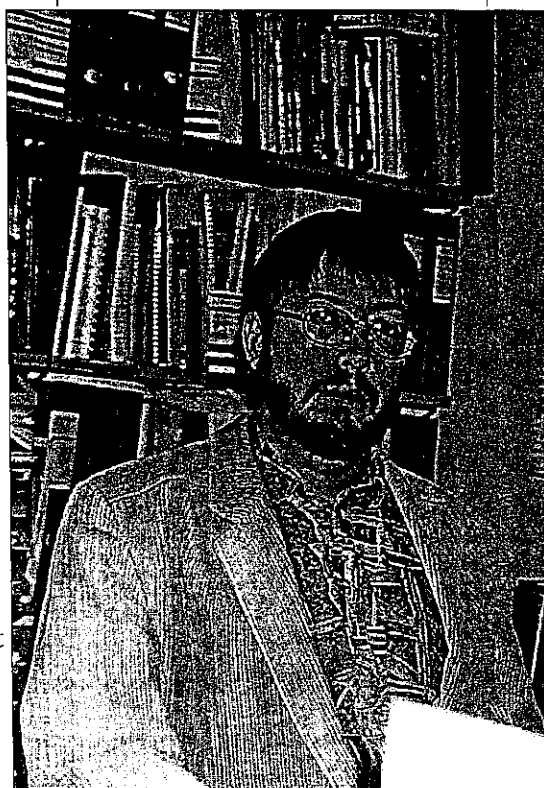
1. *Intelligenstester är otillförlitliga.* Först och främst bygger mätningen av en människas intelligens på många felaktiga antaganden. Testens poängtal fås genom att jäm-

föra en persons resultat med hela befolkningens intelligensfördelning, som antas vara normalt uppdelad. Inget intelligenstest av dem som psykologerna har tillgång till har dock normerats enligt tillräckligt omfattande material. Dessutom har inte antagandet om normalfördelning kunnat bevisas. Man kan jämföra de intelligenstester som psykologerna utför med en felbalanserad våg om inte jämförelsen skulle vara orättvis mot vågen, som ju trots allt i princip mäter någonting som finns.

2. *Intelligens är inte en endimensionell egenskap.* Det finns å andra sidan inte någon sådan egenskap som "intelligens" som kan beskrivas i ett ord. Detta är intelligensforskarna rörande överens om i dag. Det som man brukar kalla intelligens fördelar sig på många olika områden, som inte går att ställa mot varandra. Hur kan man addera musikalisk, motorisk och social begåvning?

3. Diagnosen är godtycklig. För det tredje finns det inget vetenskapligt belägg för att kapa av testpoängen på något speciellt ställe och kalla dem som blir på andra sidan utvecklingsstörda. Kapningspunkten är enbart statistisk, dvs. två standardavvikelsers (standard deviation) del av den antagna basfördelningens medeltal. Diagnosen "Utvecklingsstörning" är i själva verket förvirrande. Vad har en bäddpatient med rörelsehinder och talproblem gemensamt med en

familjefar som har förvärvsarbete? Vi blir förledda att tro att de båda är utvecklingsstörda och i behov av specialomsorg

klassen "utvecklingsstörning". Den kan spjällkas upp i t.ex. autism, dysfasi, multihandikap, CP-skada, hjärnskador,

kromosomstörningar, läs- och skrivsvårigheter osv. Dessa grupper skulle inte längre ha någonting gemensamt. Det där med att upphöra med en diagnos är det ingenting speciellt med. Så gick det t.ex. för diagnosen MBD, som nu för tiden är avlägsnad från läkarnas sjukdomsförteckningar och ersatt med ett antal nya diagnoser.

Hur uppkom utvecklingsstörningsdiagnosen?

Diagnosen utvecklingsstörning är inte ursprungligen ett medicinskt utan ett

för utvecklingsstörda. I verkligheten kan det vara så, att den ena behöver vanlig fysioterapi och den andra skuldsanering.

Utvecklingsstörning är en avtalsfråga

Som vi kan se, är utvecklingsstörning inte en naturvetenskaplig sanning. Du kan inte finna utvecklingsstörning i en människa på samma sätt som en läkare ställer diagnosen mässling. Att känna igen utvecklingsstörning bygger på avtal, som delvis bygger på felaktiga antaganden och föräldrade psykologiska teorier. Utvecklingsstörning är namnet på fenomen av speciell karaktär, som vi vill klassa tillhörande samma grupp. Om vi använder andra slags klassificeringsgrunder, försvinner

socialt fenomen. Begreppet utvecklingsstörning formades under senaste århundrade av olika sociala faktorer. Man strävade efter att stänga ute personer med utvecklingsstörning från samhället. Vi behöver inte psykologer utan sociologer för att förklara varför diagnosen utvecklingsstörd uppstod.

Diagnosen utvecklingsstörning gjorde det skenbart legitimt att trampa ner och förnedra människor med handikap. Det är bara att fråga efter synonymer till "utvecklingsstörning" av dina vänner, så får du fram ord som "idiot", "stolle", "tont", "imbecill" och så vidare. Bakom dessa ord döljer sig utvecklingsstörningsdiagnosens yttersta sociala budskap och betydelse. Det är inte alls konstigt att så många

personer som är klassade utvecklingsstörda envist vägrar att vara utvecklingsstörda trots all handikappinformation.

Man har redan tidigare försökt dra in en stämplande diagnos

Vi har inte observerat, att en diagnos om utvecklingsstörning i Finland redan har dragits in lagstiftningsvägen. Utvecklingsstörningskommittén av år 1970 konstaterade att diagnosen som använts - retardatio mentalis dvs. "sinnesslöhet" - hade fört med sig social isolering. Kommittén tog då till sig ordet "Kehitysvammaisuus - Utvecklingsstörning", som skulle betyda någonting helt annat än retardatio mentalis -- sinnesslöhet. Denna förändring konfirmerades också i lagen om utvecklingsstörning.

Tyvär var kommittén för godtrogen. Det finländska samhället behövde sinnesslöhetsdiagnosen och var inte villigt att ge upp den. Den hade en viktig samhälls- och politisk dimension. Den behövdes ju som redskap för den sociala segregering, som kommittén hade varit åtminstone nominellt bekymrad över. Diagnosen sinnesslöhet behövdes för att man skulle kunna utesluta barn från skolan och annan samhällsservice.

Fast själva diagnosen avlägsnades med hjälp av den nya lagstiftningen, fortsatte den att leva ett eget liv som en vedertagen praxis inom service-systemen. Ingen specialservice eller förmån i Finland kräver att personen skulle ha diagnosen "Utvecklingsstörd". Många

fackliga organisationer kräver dock denna diagnos. Men de bygger här enbart på regler som de själva ställt upp.

Specialisternas system kan inte lösgöra sig från diagnosen utvecklingsstörning, för att det har koncentrerats så många fackliga fördelar kring den. Specialisterna (på finska erityisasiantuntija - en oöversättlig ordlek - översättarens anmärkning) får sin utkomst av utvecklingsstörning och är fackligt organiserade kring den. De yrkesgrupper som drar nytta av utvecklingsstörning har dessutom fått en del av de anhöriga bakom sig, som av förståeliga skäl stöder ett system som erbjuder dem service. Denna allians håller liv i ett spöke som annars redan hade fått sin välförtjänta vila.

Förändringen har stundat

Förändringen har redan börjat. Många av de handikappade barnens familjer har vänt sig från diagnosen utvecklingsstörning. De har lyckats skaffa en diagnos som inte stämplar barnet i samma mån. Under de senaste åren har diagnoser som dysfasi, MBD (sjunker redan), autism och Aspergers syndrom blivit vanliga. Flera är på kommande. T.ex. Downs syndrom kan diagnosticeras utan att man tillägger orden retardatio mentalis.

Samtidigt har man kunnat se att experterna följer föräldrarnas exempel. En del av dem har blivit specialister på dessa nya diagnoser, som dysfasilä-rare eller autismexperter. Servicen har inte minskat, trots att diagnosen har bytts ut.

Även många anhörigorganisationer har gett sig i kast med att bryta upp diagnosen utvecklingsstörd. I stället för att samlas kring en låg intelligenskvot, har de samlats kring positiva symboler. Som ett exempel kan vi nämna den internationella anhörigorganisationen Inclusion International.

Svar på många frågor

Läka och Läras redaktion har likaså fått en del frågor kring Timo Salovittas Integrations-tips - alla ställda av speciällä-rare. En av kritikerna ansåg att tidskriften bör införa censur för att inte framföra (för honom?) misshagliga åsikter.

Här vill vi för Läka och Läras del påpeka, att det är fritt fram för alla åsikter i tidskriften. Vi anser att ett friskt debattklimat bäst gagnar handikappade personers mänskliga rättigheter.

Vi rekommenderar dock att vi alla - oberoende av åsikter - stiftar noggrann bekantskap med de FN-deklarationer som specificerar de mänskliga rättigheter vi alla grundlagsenligt har.

Efter det kan det vara skäl att ödmjukt tänka efter i vilken grad vi själva lever upp till dessa ideal - i hemmet, skolan och ute i förvärvslivet.

*Curre Boucht
redaktionssekreterare*